

WWW.UNILIBRS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 23. У Сомбору 15. децембра 1882. Год. XIV.

О САОСЕЋАЊУ (УЧЕШЋУ).

(За награду).

(Свршетак.)

Резултати најновијих испитивања на пољу природних наука довољно нам показују, да није баш толики јаз међу људма и животињама, као што се досле мислило. Шта више, има животиња, које многога „краља животиња“ — човека, што се тиче верности, умерености, благодарности итд., могу да застиде. Да и животиње имају разум, то данас, мислим, сваки знаде; о томе имају већ читаве књиге. Па и она најпрезренија животиња може да нас задиви својим разумом и својима услугама. Ево да наведемо само, шта прича Милићевић у *Годишњици* III. стр. 256 : „У Пироту, у Тихој Бари, у Поп Шемшиној мали, има неки *Панајот Станковић*, ћурчија. Овом су човеку отпале обе ноге до колена. Тај ћурчија има дућан у Пазару, на другој страни Нишаве, један четврт сата далеко. И ево како он иде од куће у дућан, и од дућана кући. Он има двоколицу и једног магарца. Жена Панајотова упрегне у јутру магарца, и Панајота умести у двоколицу. Магарац се тада упути преко пијаци и, кроз најгушће улице, иде правце ка дућану. Дошавши до дућана, устукне се сам тако, да стражњи крај двоколице удари у ћепенак од дућана. Газда се натај начин искотрља пред врата, и отвори их. Одатле се магарац с двоколицом сам врати кући. У вече га од куће упуте с двоколицом, и он сам дође пред дућан, и намести се тако како му весели газда може убаћати у двоколицу!.. Пироћани, с појамним задовољством, причају путницима о овој животињи. Имају и разлога! Није ли право овде запитати: за што људи сваку глупост бележе име-

ном магарца? Сој, који има оваке представнике, не заслужује ружу, који ми на њега неправедно товаримо!“

У светом писму находимо ми лепе поуке, како ваља поступати са животињама. Тамо стоји: „Кад нађеш птичије гнездо, немој узимати мајку и птиће, него мајку пусти, да би ти добро било и да би дуго живео.“ „Кад видиш вола или магарца под бременим да падне, помози му да устане“ (Прип. из Стар. и Нов. Завета, превео Ђ Даничић, стр. 37). Па опет за то, како се ови закони божји слушају? Ваља само стати испод каква чога, кад се сено сважа па да човек види, како немило-срдни људи кукавну марву хоће да побију, ма жалост је погледати. Како ли се стари коњи под бременим киње и муче. У на предним државама имају друштва за заштиту животиња. Та друштва мотре, да се овака безакоња не чине. Поучним књижицама буде у народу, особито код деце, учешће сироћу животиња, које су нам већином од велике користи. Немоћну марву откупљују и брзо убијају, не мучећи и не кињећи је. Таквих друштава код нас, на жалост, нема; па кад нема и за сад не може ни бити, а оно бар сваки може поставити себи за дужност, да свуда живом речи и примером заклања животиње, особито марву теглилицу, која се у нас понајвише злоставља. Раније смо већ рекли, деце ради, људи божји, не поступајте са животињама свирепо, јер ће и она то исто чинити, што виде од вас. „Шта раде деца?“ »Што виде од оца!“ Учитељи и родитељи највише су на то позвани да на то пазе, да деци на срце међу ову ствар; да им износе пред очи користи, које имамо од животиња, и како је то ружно и бездушно мучити животиње. Има много прича, — као нпр. како је један паук спасао неком човеку живот, а други један развеселавао у заточењу францускога грофа Лауцуна, — којима можемо улити у срца дечија човечна осећања сироћу оних, над којима смо постављени, да господаримо, ал' не да их злостављамо и на муке мећемо. Учитељ може такође приповедити деци, како су стари народи, нпр. Мисирци, животиње веома поштовали, и како Јананац и данас не би ти ударио коња, кад вуче уз брдо терет, ни за живу главу. У Индији је законом било забрањено убијати животиње. Индијанци су држали мараму на устима, да им како неби улетела мушица у уста и тако погинула. Још ће учитељ добро учинити, ако деци каже, да су у Индији хиљадама година живели људи, а и данас међу нама има их доста, који нису спали

на то, да морају клати животиње и хранити се њиховим месом, него се хранише и сада се хране биљном храном, која је много здравија, а не стаје ничијега живота док се до ње дође.

Мајке, и у опште женске, рекао би човек, да више маре за животиње. Али то само тако изгледа. Зар се то зове заклањати животиње, кад каква „нобл“ госпођа ували у крило своје голишаво псетанце, на га глади и љуби, да се човек управ ишчудити не може толикој драгости — а овамо јој се на глави све лепрша лепо перје од корисних тица? То нису заштитнице животиња, него, скоро да бисмо могли рећи — мајмунце париске моде. Кад већ никако не могу бити без тичијег перја, него читаве тиче међу на шешире, онда би, по што и онако носе превећ велике шешире, вредан био препоруке предлог једног немачког шаљивог листа, по коме би најбоље било да женске одселе носе шешире у облику правог кавеза и у њему да држе живу тичу; тако се бар не би толике кориене тиче таманиле! Али нека нас нико рђаво не схвати. Ми не мислимо да се иде тако далеко, као што су ишли стари Грци, који су у Атени неког дечака на смрт осудили за то, што је убио једног врапца, који је у храму Ескулапову своје гњездо свио. Доста ће бити ако родитељи учитељи нејач нашу толико оплемене, да се она од срца радује, кад може нахранити гладну живад, напојити жедну квочку с пилићима, а да им се гуви кад виде да когод те животиње мори глађу и жеђу. Радост дечија кад пусти тичу на слободу, а жалост, кад опази верног чувара кућнога — пса, да пред вратима кућа, оправдава наду, да ће то дете примати к срцу, кад сустигне жалост његовог ближњег, речју, да ће постати човек доброга срца. И овде важи она народна реч: „Док је дрво младо, ваља га савијати.“ За то гледајмо да за рана дечије склоности на добар пут наведемо, при том добро разликујмо истину од притворности и фарисејства.

Историја светска нам даје више примера, како се навике дечије могу да развију до нечувених гроза. Тако нам историја римска вели за цара Дометијана, да је у детињству своме хватао муве и натицао их на иглу, а после, кад је постао царем, починио је свирепства, којима је тешко наћи равних у историји свега света. За Карла IX. се вели, да је, као мало дете, највећма уживао, да хвата лепирове, скакавце и друге помање животиње и да им откида главе. Род тога посла донела је чупепа и страшна Вартоломејева ноћ. — Од оваких слика одвра-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ћамо ми с једне стране лице своје, с друге стране пак оне нам дају озбиљну опомену, да обратимо велику пажњу к облагорођавању срца дечијега, да негујемо за рана још у детету красну врлину саосећања, ка којој Срби имају више склоности, него икоји други народ. С тога се учитељима и родитељима, којима су ове врсте намењене, не може довољно напрепоручивати, да свуда благим поступањем и спровођу људи и спровођу животиња деци предњаче, да их од рђавих навика одучавају; само тим начином ће васпитати честите и моралне људе, који ће добротворним радом својим угађати Богу, а користити своме народу и свему човечанству.

УЧИТЕЉ И УЧИТЕЉИЦА У ЗАЈЕДНИЧКОМ БРАКУ.

Да ли је цели и природи сходно, да ли је пробитачно да женскиње у опће учитељске дужности обнаша — расправљено је већ у овом цењеном листу. Новија организација школства прокрчила је пута на свима крајевима образована света¹ и женскињу, те му уступила место да дела на њиви народњег образовања, раме уз раме са мушкињем. Такова организација највећма одговара начелима, по којима се врши васпитање на родитељском дому; она је свела и дотерала рад школски у праву, у природну колотечину, те се је отуда и надати бериђету. Је ли учитељ у школи то, што отац у породици; онда је учитељица опет оно што мати на дому. Ко је бодрим оком проматрао младеж у детињском пак и у младичком добу, могао се уверити да деца без оца или без мајке једва да су онако однегована као остала, њихово је васпитање мање више једнострано; та отац никако не могаше да замени мајку, нити мајка оца! Са свим је дакле оправдано што се женскињу отварају школска врата, па баш и у свим разредима мушке школе.

Признаје ли се женскињу способност за учитељевање, онда ће та способност знатне окрепе наћи у браку са мужем учитељем. Васпитачки и наставнички њихов рад знатно ће поспешити овакав брак. А како и неби, кад је ту потпуно споразумљење, међусобно помагање, саветовање, драговољно заступање у случају болести, једном речи: Ту је гаранција за потпуни склад и хармонију између обојих — колико нужно, толико важно и моћно сретство за успешни наставно-васпитачки рад. Док је овај склад, поникав из заједничког брачног живота, постигнут истинским и својским обостраним заузимањем брачног пара, дотле се труде школски закони и школске власти да тај склад међу учитељима једне те исте школе произведу вештачким начином, те на ту цел именују равнајуће или управљајуће учитеље.

Зарад свога стручног усавршавања, зарад свога даљеобразовања, држе учитељи једне те исте школе своје месечне конференције — код учитељског брачног пара конферирше се сваки боговетни дан. Учитељу је много до угледа стало, „оде ли углед — оде све“, а у оваком браку истичу

се моменти, који углед и учитеља и учитељице знатно подижу, а тим начином утиру им пут к почасном месту у друштву. Углед је као последица одабраних карактерних осебина, а ове се лакше образују и лакше учврсте код образованог пара људи, дакле и код учитеља и учитељице. Такав брачни пар стоји и материјално боље, а тиме је условљена могућност да се набави која књига, која новина више, нешто снажније и обилатије душевне хране; ту је и домаће уживљење угодније, али што је најглавније: обоје си нађоше телесно и умно потпуно здрава друга, јер само такви обнашају учитељско звање; нађоше себи равно погледом на способност и образовање, а ту су онда сви услови за срећан домаћи живот. И душевне су врлине обилатије у таком брачном пару — (то се бар претпоставити мора) и онда је свакако у изгледу међусобно поштовање, одмерена љубав, чиста искреност и неограничено поуздање једног на друго.

Лажни „домаћи пријатељи“ заман ће морити ноге, јер су и домаћин и домаћица у школи, у послу; за препирку и свађу, пак и за истраживање о оном познатом Јакшићевом „кажу“ немају времена, јер им је ово одмерено на сат, а као сваки, тако и овај радени пар тражиће да оно неколико сати одмора у миру проведе.

Да су школске општине са оваким паром учитеља сретније и задовољније него друге, то бих смео тврдити, те држим да је начин расписивања натечаја, кога се придржаваху веће општине у Босни и Херцеговини, као што су: Бељина, Травник, Градишка и др. и у којима даваше првенство брачном учитељском пару, оправдан и савремен.

Г. В. учитељ.

ОПШТА ПРАВИЛА ШКОЛСКОГ ЗАПТА.

Најважнији школски мужевци постављају, на основу искуства добивеног у школи, за одржање свакидањег запта у народној школи следећих дванајест правила, на која сваки учитељ особито пазити и којих се точно придржавати има.

Правила та јесу следећа :

1. Строго се има пазити, да ученици ни сувише рано, нити пак касно, но свагда пре почетка наставе у школу долазе; дакле пре подне у $\frac{3}{4}$ 8, а после подне у $\frac{3}{4}$ 2 треба да су ученици у школи.

2. Ученици треба да пристојно у школу долазе, да очисте прво пред школом своју обућу ако је прљава, врата школска полагаано треба да отварају и затварају, огртаче и зимње горње хаљине и капе да на одређено место о клин обесе, да се учитељу при уласку пристојно поклоне; сваки на своје место да седне, мирно да књигу или пропис што ће му одмах требати, метне на сто и да тихо учи, а остале ствари што ће му доцније требати, да остави на полициу што је под скамијом. Донешене задаће и прописе сваки треба да даде прваку те скамије, који их има на сто учитељев однети. Који се ученици због отсуства изговорити, или друго што учитељу јавити имају, то треба да учине одма чим у школу дођу.

3. Да би се могао ред при доласку ученика у школу одржати,

прописује се, да учитељ барем на $\frac{1}{4}$ часа пре него што ће се настава започети у школу дође, и за то време да нази на децу, а особито да прегледа чистоту и уредно понашање њихово, давајући им савете и нужна упутства. Такође пре наставног часа има учитељ уз припомоћ одређених помагача (које он између ученика својих у напред сваког полгодишта поставља) припремити све оно, што је за наставу нужно, и има написати на табли, ако се што преписивати има. Чим куцне школски час, учитељ ће стати пред децу, опоменути их да је време молитви приспело, и с њима заједно прописану молитву побожно очитати, и духовну песму одпојати. Одма за тим има се настава започети.

4. За време наставе учитељ има седити или стојати на свом месту, а не тамо амо по школи ходати, он има пазити на сву децу, сву децу свагда пред очима имати, и ред у школи међу свима ученицима држати. Око учитељево и његова будна пажљивост, најбоље је средство за одржање реда и запта у школи. Где је више разреда заједно, учитељ мора пазити не само на ону децу с којом се непосредно бави, него има и осталу децу, која се тихо веждбају, за то време у реду држати. Дозвољено је међутим учитељу да се приближи ономе разреду с којим се непосредно бави, и да одреди, да међу осталим ученицима, што се тихо веждају, прваци у свакој скамији на ред непосредно назе.

5. Учитељ задаје питања свима ученицима, односно целоме разреду, с којим се непосредно бави, а не сваком поједином детету. И онда, кад се поједино дете на таблу или на мапу изведе, не сме учитељ питања само овоме задавати, него свој деци; да сва пазе и да свако готово буде одговорити.

6. Пошто учитељ питања целој школи или целом дотичном разреду зада, поћути он мало, управљајући поглед на све ученике, и тек онда прозове поименце, или знаком (пружив прет на њега) означи онога, који ће одговорити.

7. Прозвани за одговарање ученик има устати и у подпуној реченици разговетно на питање одговорити.

8. Шаптање и подказивање не сме се трпити. Кога ученика учитељ узхвати да шапће или подказује другоме шта ће одговорити, тог ваља строго по именце прозвати, и послати га нека с књигом из скамије изиђе, и за каштигу у углу школске собе до краја наставе стоји.

9. Сваки ученички рад, што се прилежно и трудољубиво уради ваља одобравањем и похвалом припознати, све ако и неби успех био најбољи; за лењост и очевидну немарност и непажњу, ваља дотично дете одмах покарати. Ово одобравање и карање има се изрећи у кратко, у две три речи, а нипошто не ваља дуго о том говорити ни љутити се.

10. Учитељ ваља да је трпељив према слабим ученицима и да се неуморно труди око свакога, не само у опште него и појединце, настојавајући да сваки ради, и да се сваки његовом наставом што боље користи, а нико у школи да не дангуби, нити да бадава седи, или да други какав посао ради, који није на реду.

11. Захтевати ваља од свакога ученика, да за време наставе седи на свом месту право и пристојно: ноге да држи мирно на патосу (ако

соба није даскама патосана, које се само по нужди трпити сме, онда на дасци која се има на грађу ставити), а руке на столу или на дотичној књизи или на пропису. Неупутно би било захтевати од деце, да осим молитве руке скрштене држе. — Кад се предаје рачун, наука вере, приповедке, природне науке и земљопис, кад се чита, поје и пева, може се допустити да ученици неморају седити, него да могу и стајати. Кад учитељ што приповеда, казује, или пита, сви ученици ваља да му у очи гледа, да слушају оно што им он казује, и да пазе на оно, што им он показује. Ово мора сваки учитељ од својих ученика изискивати строго, јер иначе труд његов неће никакве вредности имати.

12. Настава се има свршити тачно у одређено време прозивањем каталога и благодарителном молитвом или другом којом сходном молитвом ил празничном песмом, коју деца добро појати знају, и коју учитељ у напред означи. По себи се разуме, да се и ова молитва као и свака друга молитва школска, има обављати смерно и побожно, и да у њој учитељ са ученицима заједно учествовати има. — После молитве даде учитељ знак ученицима да седну, и поново објави шта је у сваком реду из сваког појединог предмета задао, и које су писмени или рачунски задатци, том приликом у кратко али озбиљно опомене ученике, да одмах, чим кући дођу, задате уроке науче, и да писмене задатке за вида чисто и добро напишу. За тим још сваки пут каже им, како се имају путем владати, и како се имају код куће према родитељима и осталим старијима понашати, додавши још по околностима сходне наредбе; кад имају у школу доћи, и означивши кад је одмор школски или празнични каталог. На дати знак учитељев ученици сложе своје ствари и устану; прваци покупе оне ствари од деце што имају у школи остати, и оставе их на одређено место; за тим донесу ученицима капе и горње хаљине, а најмањој деци помогну и обући се. Пошто се све ово учини, онда ће на дати знак редом скамија по скамија, поклонивши се учитељу, мирно из школе излазити. У ходнику школском, а преко зиме и на ружном времену где овога нема, у самој школи ставе се ученици у ред, по крајевима места из кога је који, и тако у реду одлази свако одељење све по двоје, прво женске па онда мушки.

РЕВИЗИЈА ШКОЛ. ЗАКОНА У ТРОЈЕДНОЈ КРАЉЕВИНИ.

(Наставак.)

Овде се не смије мимоићи начелно питање: како се те земље које су понајвише путем сегрегације, до сада школама припале или у напредак припадну, имају сматрати, те да ли се и којим начином учитељи у њихову уживању и надаље оставити имају?

У најновије време, где су поједини учитељи припадше школи приликом сегрегације делове пашњака и шуме и односни приход насловом особнога права својатали, одлучила је кр земаљска влада начелно, да речени делови и односни приход од после како је класификацијом од године 1875. дотација учитељских места потпуно уређена немогу припадати

учитељем, него да је то иметак школе, од којег доходак по одредби (§. 30. ст. ц.) школ. закона припада благајни школској.

Ако то ваља у погледу земаља, које су путем сегрегације школама припале и у питање допле после школског закона, мора ваљати и гледе оних те врсти земаља, у којих су се уживању и пред постанком школског закона налазили, те се и сада налазе учитељи народни.

Законом угарскога сабора од год. 1836. бијаху те земље истина изриком намењене учитељем, но онда су оне, дотично доходак од њих сачињавале саставни део дотације учитељских места, али од како су без обзира на приход тих земаља класификацијом од 1875 уређена учитељска берива, немогу народни учитељи првобитним насловом својатати за се те земље, већ се оне морају сматрати иметком школе, и ако је закон учитеље у њиховом уживању оставио.

Тако мора да се је ствар схватила и у Угарској где су обстојали исти одношаји и где су се ти одношаји школским законом од године 1868. једнако променили.

§. 39. реченог закона одређује, да се приликом комасације и сегрегације пашњака има становити део излучити за општинску школу у сврху умножавања школске закладе, а не у сврху дотације учитеља.

А сада се пита: како у напредак има бити са школским земљиштима, у којих се уживању сада већ налазе учитељи?

Одвише велико и разграњено господарство у рукама учитеља неможе бити на корист школи, јер би га оно одводило од његове главне задаће и постало занимањем, какво је учитељу забрањено §. 124. школскога закона, али да се с друге стране, како би неки хтели, учитељу за то одузме свака прилика, да се он из господарства сасвим истисне и на саму школу као други чиновник на своју писарну стегне: то би се, осим других велеважних разлога противило основима овога кр. земаљско-владнога одјела у погледу унапређења господарства путем школе и задаћи, која је у тој основи намењена народном учитељству.

За provedбу тих основа бити ће можда местимице потребито, да општине, у сврху узтрајања покушалишта и малих узорних господарства, могу слободно располагати оним земљиштима, која су пригодом сегрегације или другим којим путем припале школи, а јер к тому има и доста тужба, да се учитељи приватним својим господарством занемарују; могло би се ударити овим путем:

Учитељима народним да се на слободно и неограничено уживање остави врт, који им к бесплатном стану намењује §. 133. шк. закона.

Земљишта пак, која су или пригодом сегрегације или другим којим путем припала школи, да се начелно сматрају „школским земљама,“ но од њиховог уживања под увјетом, да се приход од њих начином назначеним урачуна у плату, да nebude учитељ абсоlutно искључен, него да може бити ограничен.

Закон за краљевину Чешку од 19. децембра 1875. (§. 24.) има о том следећу установу:

„да ли се и у којем осбегу изнимице с јавних обзира таква земљишта у опште учитељу с његовом приволом за његову особу на

управу и уживање стално или на неко време преустити . . . имају, о том . . . одлучује земаљско школско веће.“

Равним начином могла би се и код нас она школска земљишта, која сада уживају учитељи, пригодом рекласификације школа начелно „школским земљама“ прогласити; а да ли се и у којем обсегу њихово уживање и надаље учитељем под често поменутиим увјетом преустити има, о том да, саслушавши обштинске одборе и котарске уреде, одлучи жупанијска област.

У том смеру већ би се сада удесила редакција дотичнога §. школскога закона

К §. 136. Установа овога §. односи се на све категорије учитеља, који се спомињу у предидућим §§. 126, 128. и 129., те се тога ради погрешна стилизација, којом се иста установа стеже на једине учитеље обштинских народних школа, исправити и у 3. редку речи: „на којој јавној народној школи“ испустити имају.

Код овога §. мора се још нешто додати. Од како је с годином 1880. доспело исплаћивање првога петогодишњег доплатака учитељима народним, подигле су се тешке тужбе с многих страна од обштина и од политичких области с тога трошка и онога, који обштине у то име још чека. Понајвише се наводи од стране обштина, да се приликом класификације школа о том трошку није знало, или да се на њега није мислило. С тога су некоје поджупаније тако далеко пошле, те су предлагале, да се квинквенални доплатци укину.

Истина је, да ће се тим квинквеналним доплатцима течајем времена навалити обштинама силан трошак, а дотичној заклади огромне мировине, на које помишљајућ, и то се је чуло, да би квинквенални доплатци били искључени од урачуна у мировину.

Институција квинквеналних доплатака оснива се на таквих разлозима да се о њихову докинућу ни помислити несме. Праведност и сходност те уредбе доказује већ једина та околност, да она дан данас већ посвуда обстоји. А кад ти доплатци сачињавају део плате, немогу се ни од урачуивости у мировину искључити, него би се једино могли на разне начине ограничити.

Баварски закон за народне школе има установу, по којој народни учитељи од 5 до 5 година добивају такве доплатке по 40 фор. до укупнога износа од 200 фор., а дужни су, ако пре неизнемогну, служити до 70. године.

Цислитавским законима повучена је квинквеналним доплатком граница са тридесетом годином службе, тако да се за последњи деценијум службе, од 30. до 40. године, недозвољују поменути доплатци.

Напокон би се могли квинквенални доплатци и с мањим постотком уредити, или пак место квинквенија установити веће периоде времена.

К §. 149. Установа §. 140., по којој право на потпуну мировину стичу народни учитељи већ за 30 година службе, одвише је повољна, те за обштине, дотично за земаљску мировинску закладу, теретна. Одвише је повољна за то, што учитељи ступајући са шеснајетом годином добе у препарандију и проведши на њој прописане три године наука, могу већ

са деветнајестом годином добе, и то одмах у својству дефинитивном, службовање започети те тако са 49. годином добе већ и навршити. Службовање од 30 година некако је постало повластицом учитељског сталеза с тога, што се та служба сматра напорнијом и заторнијом од друге јавне службе; по оно се код учитељства средњих и високих школа може сматрати и оправданим, јер учитељство тих школа, ради дуготрајних приправних наука, много касније наступа службу, којој је време у мировину урачуниво. Повољштину 30 годишњег службовања уживали су, истина, по старији закони и народни учитељи у обсегу земаља круне угарске, те је та повољнија установа прешла и у овоземаљски школски закон од год. 1874., но у свих осталих земљах аустријанско-угарске монархије — пак и у војничкој крајини — већ је од пре за учитеље те категорије обстојала дужност 40 годишњег службовања, те обстоји сада и у самој Угарској

Како је земаљска влада посвем упућена штедити, гдѐ је и како је иоле могуће, општине школским трошком и онако преобтерећене; пак како јој је мислити и на то, да ће се за три године активирати земаљска мировинска заклада, на коју ће се од општина пренети сав терет умировљивања народних учитеља и које ће се недостатак по §. 145. школ. зак. морати попуњавати из земаљских средстава: требало би сходним новим законским установама препречити прекомерну навалу мировина на речену закладу и по њој на буџет земаљски.

То би се пак могло постићи или да, уз придржање 30. годишње дужности, зарачунавање службовних година за мировину касније започне, или да се преко 30 година продужи.

Прво би било, када би се установило, да се учитељу године службе за мировину тек иза навршене становите добе (н. пр. после двадесет пете године) или пак иза навршене службенога провизорија од н. пр. тријух година бројити почимљу, друго би пак било, када би се место тридесет захтевало више година службе.

Прва два начина била би по учитеље повољнија, али су необична; трећи пак начин у колико је неповољнији, толико не само да је обичан, него се и нумерично (установом 40. годишње дужности) наслања на уредбу, која, по свуда једнака, постоји дан данас у свеколикој аустријско-угарској монархији, осим једине Хрватске и Славоније.

Ка глави 8. О управи народних школа. У овој глави мора ће бити штокакових промена.

У дољне две инстанције има ће се школска управа, преустројити прама политичком устројству земље, с којим је вишестрано узко спојена и преплетена управа школа.

Општинска школска управа уређена је код нас законом од г. 1874. по калупу једнаке институције, какову налазимо у краљевини Угарској, у свих земљах Цислитавских, а колико је знано, и у других држава, те ју врше школски одбори кано заступства школске општине, у којих је политичкој обћини код нас дано места и уплива толико, што је начелник дотичне политичке општине вирилним чланом школског одбора или школских одбора — ако се у подручју политике општине налази више школа — и што општинске школске одборе (осим вирилних чланова) изабиру већа политичких обћина између чланова школских обћина. (Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Школе у Травнику.) Почетком ове школске године отворен је први редовни разред *јавне гимназије*, у којој настављају Исусовци (Језујите). Уписало се је 32 ученика (самих римок.) од којих је 12 у конвикт примљено, гђе стан, храну, одело и остале школске потребоће бесплатно добијају. Након осам гимназијалних разреда биће у конвикту 96 ученика, те ће се отворити „*Надбискупско сјемениште*“. — У ту сврху зида се огромна двокатна квадратна зграда, у коју ће се гимназија, конвикт, сјемениште и језуитске ћелије смјестити имати. — Зграду зиђу Језуите о свом трошку уз неку (тајну?) припомоћ бос.-херц. владе.

Градску општу дјечаку школу похађају 93 ученика (16 правосл. 71 рк. 5 јевр. и 1 мухам.).

Дјевојачку школу похађа 60 ученица све римокатоличке вјере. Учитељице су милосрдне сестре (дувне) из Загреба. Школа је смјештена у лепој новонодигнутој згради, у којој се још осим станова за дувне и *кашела* налази.

Православна српска мушка и женск. школа је због неслоге општинара и партајичности народа жали боже посве занемарена. При свем томе, што су црквени приходи толики, да би општина, кад би од потребе било и више учитељских сила без икакве оскудице издржавати могла, то овом годином на расписати натјечај од 5000 гр. недобише учитеља, те им је мушка школа затворена. Женску школу похађа 18 ученица. Р. р

(Из *земаљског учитељског мировинског фонда*) поделило је к. уг. министарство за богочаст и наставу српско-православном учитељу у Српској Неузини Димитрију Давидовићу редовну мировину од годишњих 100 ф. а. вр.

(*Православна богословија у Сарајеву*) отворена је 30. нов на дан првозваног Андрије свечаним начином. Привремени ректор је г. архимандрит Николајевић (пре прота у Задру), који уз себе има два помоћна учитеља. Стални ректор и професори именоваше се, како јавља „Сарајевски лист,“ још у току ове зиме. У богословији има сада 12 ученика, који се о земаљском трошку као семинаристе издржавају.

(Из *околине беловарске*) читамо један допис у „Застави,“ у ком се тужи на неоправдано запостављање Срба учитеља од стране неких школских надзорништва, која прогањају и саме српске светитељске иконе из школа и не дозвљавају набављање српских књига за књижице. Дописник се сећа и обећања што га је бан пролетос дао Србима посланицима, кад су му представили потребу да се школски закон преиначи. Како читаоци виде из предлога за ревизију тог закона, што сада у нашем листу излази, влада се врло мало на баново обећање обзирала, а и што се обећаног референта за српске школске ствари тиче, дознали смо, да је за то место — ако се збиља узмора крејирати — уочена личност, до душе као чиновник пуно вредна, али без сваке педагошке спреме и у неколико и непријатна нашем народу, пошто је у свом подручју при проведби садањег школског закона показала безобзирност према Србима као ниједан други

www.административни чиновник. Ипак не губимо сву наду, да ће бар у сабору праведнији изгледи превладати, а и стручна анкетна комисија, која је у изглед стављена, забациће ваљда тесногрудност дневних политичара, који су предложени ревизију спремили и препоручиће реформе, које одговарају истинским потребама школе и фактичноме стању нашега народа. Без обзирања на то остала би школа и на даље место трвења, а то би било од велике штете и по општу нам просвету и по братску слогу између Срба и Хрвата, коју ваља најбрижљивије да чувамо и негујемо.

(У *Лавову*) у Галичкој постоји „школа за служинчад,“ која је основана трудом тамошњег педагошког друштва („Towarzystwo pedagogiczne“), а циљ јој је морално и умно усавршавање служинчади. Настава је босплатна и држи се сваке недеље од 3 до 5 сати сем недеља, у које падају свеци. У школи се учи веронаука и моралка (по сата); то није учење из катихисиса, него више zgodна екшортација за служинчад. Читање и писање ($\frac{3}{4}$ сата) учи се у два одељења; у првом су слушкиње, које не знају ни да читају ни да пишу. Са читањем спојено је у другом одељењу потребно упознавање са реалијама. Рачун ($\frac{1}{4}$ сата) ограничен је на најважније практичне потребе (мере, тегови, рачун на памет). — Уз тај теоретички течај долази практички, у ком се учи о домаћем реду (чишћење, ложење и др.), раду у кујни (познавање покварене хране, остављање јела, спремање воде за прање, понеки кујнски рецепти итд.) и најпосле неке ствари из науке о чувању здравља. Са школом је спојена књижица, штедионица и завод за налазење службе. Још је уз ову школу устројена и школа за дадиље, где се сем читања, писања, веронауке и рачуна учи најважније из науке о телу, хигијене, дијететике и дечије медицине; још уче и примерене песмице, приповетке, одломке из библијске и пољске историје и још се дадиље упознају са дечијим играма и др.

(*Београд*) Као што у „Учитељу“ читамо послала је српска влада тројицу учитеља у страноземство, да се упознаду са начином настављања глувонемих и слепих. Један од изасланих учитеља отишао је у Берлин (за глувонеме), други у Дрезду, а трећи у Беч (оба за слепе.)

(*Службени лист за школске наредбе у троједној краљевини*) издаваће од нове године владино одељење за богоштвоје и наставу. У њему ће излазити све наредбе, објаве, стечаји и т. д. свију врсти школа. Свака школа биће обавезана да тај лист држи.

(*Саборски одбор*) одобрио је у својој посљедној седници закључак школскога савета, којим се болесном бив. професору учитељске школе у Карловцу Јовану Бакићу одређује милостиња од годишњих 200 фор. авр. из пензионог фонда учитељског.

(*Швајцарска.*) Савезничко веће закључило је 14. јуна о. г., да у праву над основном наставом има да преузме држава и ради тога да се постави савезнички наставни тајник. По швајцарском уставу морао је тај закључак да се подвргне народном гласању, које га је ово дана одбило са 301325 против 167221 гласа.

(*Београд.*) У почетку ове школске године уписало се у учитељску школу у Београду 143 ученика (IV. р. 20, III. р. 22, II. р. 42, I. р. 59), а у учитељску школу у Нишу 59 ученика (II. р. 26, I. р. 33). У вишу женску школу у Београду уписано је 386 ученица (V. р. 49, IV. р. 67, III. р. 40, II. р. 102, I. р. 128), Богословију у Београду полазе ове године 147 ученика (IV. р. 43, III. р. 39, II. р. 28, I. р. 37).

Р А З Н О.

(У Сомбору 4. Дек.) Преосвештени господин Василијан Петровић епископ Бачки дошавши из Пеште изненада у Сомбор походио је 2. Децембра светођурђевску цркву Сомборску где је од народа свечано дочекан био. Уз појање приправничког хора ушавши у олтар помолио се тихо Богу пред частном трапезом и целивао је антиминос, крст и еванђелије, затим је прегледао олтар и све црквене утвари и изишавши из олтара дао је благослов народу. Затим је посетио дом србске црквене обштине, где га је председник г. Петар Вукићевић поздравио а г. Епископ се поздраву том одазвао изјављујући да ће он по дужности својој Епископској за благо св. цркве по својој дужности свагда делати. Тога је дана преосвештени посете чинио, а сутра дан 3. Децембра на позив управитеља посетио је србску учитељску школу и провео је четврт сата на часу појања а толико на часу женског ручнога рада, посаветовавши отчински приправнике и приправнице да се уче користним наукама, а особито науци хришћанској, да се примерно владају и да се за своје учитељско звање својски спремају, како би по времену св. цркви, народу и отачаству од користи бити могли. Затим је походио Преосв. г. Епископ црквену благајну, парохијски и протопресвитерски уред, србске народне и вишу девојачку школу, и јутрос 4. Дек. жељезницом одпутовао је натраг у Будапешту.

(Ново здање Сомборске србске Чигаонице) освећено је свечано на дан св. Андрије Првозваног.

(Станице за примање галета у Бачкој.) Као што из најсигурнијег извора дознајемо установиће се на годину у Бачкој четири станице за примање и куповање глета и то у: Апатину, Паланци, Новом Саду и Жабљу. Станови за исте већ су најмљени у свима тим местима. Тако ће бити могуће да се у целом Подунављу гаји свиларство и сва места у суседству именованих станица ваља да се посвете тој привредној грани. Ове године заслужили су Шајкаши гајењем свилене бубе леп новац и на њихову дику мора се рећи, да њихове галете не уступају по каквоћи ни најбољим талијанским. Рад око свилене бубе сасвим је лак и траје кратко време, а семе добија свака бадава, ко се за исто пријави. Одговорности нема никакве, а у изгледу је лена заслуга. Г. Г. учитељи добро ће учинити, да почну већ сада да побуђују што више људи по својим местима на свиларство, а и сами да се на пролеће одаду том послу, за који се код нас налазе сви услови за успевање, а може да буде од велике економске користи за наш народ.

(Нове књиге) „Књиге за школу и народ свеска осма. Почетнице природних наука. *Општи увод у природне науке написао Т. Х. Хексли.* Превео Др. Лаза Пачу, шеф општинских лекара у Београду. Нови Сад, издање штампарије А. Пајевића 1882.“ Нека је ове књига топло препоручена гг. учитељима и учитељицама, као и свима изображенима уопште.

„Краљевић Марко за српску младеж. Слике од Фр. Коларжа. Књижара браће Јовановића Панчево.“ Осам листова текста по народном пева-

њу и причању и четири велике илустроване слике са тврдим илустрова-
ним корицама.

Књижара Луке Јоцића и др у Новом Саду позива на претплату на нову важну књигу „Срби у Угарској, њихова повесница, повластице (привилегије), црква, политичко и друштвено стање у две књиге француски написао Емил Пико. С француског превео, поправио и допунуио Др. Стеван Павловић.“ Превод овај наградила је, „Матица српска“ са 300 фр. Дело ће изаћи у две књиге. Сада излази књига прва, која ће изнети до 20 табака велике осмине, а цена јој је 1 ф. 50 н. Претплата се шаље гореименованој књижари. Нека је овај позив на претплату и са наше стране топло препоручен.

(*Велика земаљска изложба у Будим-Пешти*) треба да буде г. 1885. Министарство трговине поднеће скорим сабору законску основу о томе.

(*Леп знак захвалности.*) Учитељици у Лику у Немачкој, која је после 40. годишњег службовања ступила у мир, предале су њене благодарне ученице капитал од 6000 марака у zaloжницама, а тако је исто и од вароши добила знаменит поклон. Такве лепе појаве, које јасно показују да уважање учитељског сталежа све више расте, радо региструјемо.

(*Вршаци.*) У Вршцу су основале тамошње Српкиње српску добротворну задругу. Тако ваља и живеле!

(*Певанија Змај-Јована Јовановића.*) Од исте је изашла сада и 10. свеска и тиме је ово монументално дело довршено, које служи на част како издавачком одбору тако и књижари браће М. Поповића у Н. Саду, која га је издала. У свакој иоле бољој српској кући ваља да се налази „Певанија,“ јер она скрива понајлешни бисер нашег уметничког песništва. „Певанија“ је изашла у два издања, у издању за народ и у дивот издању; прво стаје 4 ф., друго 6 ф. 50 н.

Н Е К Р О Л О Г.

У Пожези у Славонији преминуо је 17. нов. тамошњи трговац и поседник *Петро Коњевић* у 26. години живота. Колико је свој род љубио показао је најбоље тим, што је завештао „Матици Српској“ легат од 30 000 фор. Нека му је вечна слава!

(† *Стеван Петровић, слушаалац св. Богословије.*) Чисто ми задркташе руке, кад се домаши лаког пера, да њиме извршим једну тешку претешку дужност; као да ме шину нешто по сред срца кад се латих да српском роду при слови још прњу вест јавим, да нам је најпримернији богослов и мили саученик *Стеван Петровић* богослов II. год. — умро. Ох, да страховне речи! Јест, он је умро њега више међ живима нема. Млађана душа његова узнела се у небеске висине ка престолу Свевишњег, за чијом је славом и величањем тако снажно ревновала и чезнула. Прослава Бога Свемогућег у дивним нашим цркв. песмама беше највећа наслада за анђeosку душу његову.

Отлични садруг наш *Стеван* родио се 1857. г. под скромним скривштем Родитеља свог Симе, учитеља у Ченти. Добри и побожни родитељи са највећом бригом васпитали су богобојажљивог сина свог Стевана. По свршеним основним школама дође амо у *Карловце* где сврши са одликом сви осам гимн. разреда и матуру у Н. Саду 1879. Исте јесени оде у Пешту с намером, да се ода правничкој струци, но незнање маџ. језика с

једне стране, а с друге стране, што управо гл. узрок беше, *јадне материјалне околности* — дакле црна сиротиња, која му је, кано крволочна највица непрестано сисала душевну и телесну снагу — све ове невоље принуде га, те напусти ову мисао и врати се натраг у Карловце с намером, да живот свој посвети племенитијем и узвишенијем раду, што је и благој природи његовој одговарало, он се дакле упише у Богословију. У заводу овом он је од првога дана па све до последњег часа владао се најпримерније, он је вазда био најодличнији међу одличнима. Тачно похађање *цркве и школе* то му је највећа брига била, од које дужности по речима гг. професора а и по властитом искуству другова својих за ово минуле три године *ни једног часа изостао није*. Ко познаје оvd. околности и понајвише ко је имао прилике да се изближе упозна са мучним животарењем и црном оскудицом, с којом се мили покојник наш кроз све школовање и понајтеже за ово последње доба ђаковања свог у Богословији борио, тај ће само моћи оценити колико њега као редка ђака, толико и ону свежу јачину савести његове која га је вазда руководила у вршењу дужности своје. Наш покојник нам беше у школи вазда одличан и ревностан, у цркви побожан и смиран, на улици пристојан и учтив, према старијима стидљив и понизан и па дому вредан и скроман, трпећи сносљиво и без икаква ронтања, зајста горку судбу своју.

Можда ћу се и огрешити о чувство пијетета, ал нека ми опрости блажена сенка његова ако кажем, да је он у ванредно брижном неговању богоданих му узор-врлина, с којима обилато располагаше можда и претеран, да не речем јединствен међу другови своји био. Овако врсна ученика није скоро карловачка Богословија имала (многи од пошт. грађана упоређују владање покојника нашег са владањем † еписк. Каћанског). И тако ваљаног младића данас нестане; тако примерна богослова изгуби наша Богословија, а тужни родитељи тако доброг и послушног сина!

Па питам те шт. читаоче, зар да не обузме тешка туга искрена друга његовог или зар да му не груну сузе низ образе, кад помисли само шта се све догоди. До скора га гледасмо међу нама здрава и румена; до јуче тако рећи слушасмо, како стојећи за певницом, умилним гласом својим слави и велича име Свевишњег; а данас га тужан, гледамо одсамртних мука измождена, жута и промењена — *у мртвачком сандуку мртва опружена!*

Какав осетљиви ударац, какав ненакнадими губитак, та какве тешке и неизлечиме болове проузрокова нам неумитна смрт мила друга нашег Стевана!

Кад нам пред очи дође јединствена и редка слика узорита живота његова, у коме никад никог увредио није, кад се сетимо само ужасних патњи и горке судбе његове чисто нам се кожа јежи, као да нам се крв у жилама слеђава, та шиљаста студен нека чисто нам срце пара што такав младић у 26-ој год. живота, стојећи на прагу будућности своје и таман да, иступив из школе, уђе у прави, практички живот, у коме би с једне стране уживао плодове големог труда а с друге стране би бедном оцу своме десна рука, утеха и подпора био; а њега ево кано коса мирисни цветак посече и у ладни гроб га свали грозна смрт. Дали има ср-

ца, тешком тугом необвијена; дали ока, топлим сузама неорошена; дали да не изразиш, шт. читаоче, братско саучење своје према грозном догађају овом?! Ох, та нисмо ми у тузи и саучењу према милом покојнику нашем усамљени, велим ми, који у њему изгубисмо љубљена, узорита и непрежаљена друга; у њему губи правосл. клир вредна раденика у винограду Господњем; држава честита грађана; јадно Српство ваљана Србина; завод богословски примерног ђака, гг. професори омиљена и вредна ученика, у покојнику нашем Стевану изгуби тужни отац помоћ, утеху и сву наду своју; ојађене сестрице дичног брата, понос и челенку; а болна мајка његова узданицу сина богослова.

Тугуј дакле јадно Српство наше, што тако нагло губиш и сарањујеш узор синове твоје; светли слови запиши и вечито спомињи заслужно име Стевана Петровића ојађена богословија наша; роните очинске сузе и ви гг. наставници; плачи и наричи унесрећени Родитељу, јер што си имао данас више немаш; а цвили, кукај и ти удвиљена мајко, врштите и ви усамљене сестрице; тугопојмо и горке сузе лијмо сви мила браћо моја, јер Стевана нам више међ живима нема! Он нас дакле на веки оставља, заборављајући на унесрећена оца, у вечито прнило увијене сестрице; ох, како безбрижно остављаш љубљену Мајку своју, која се у часима овим на самртничкој постељи у боловима превија и са душом својом бори! Све нас остављаш и само нам тихо довикујеш последње и вечито — С Богом!

Тронуто срце, тешки плач и топле сузе то нека су ти од нас приносдари; то нека су тужна знамења искреног поштовања, братског саучења и жарке љубави с којом се праштамо и за навек растајемо с тобом.

С Богом дакле мили друже наш Стеване Петровићу! Са неугаси-мом љубави вазда ћемо предусретати блажену сенку твоју, која ће нам увек као пример пред очима лебдити! А сада стојећи над гробом твојим једнодушно ти кличемо и болним уздахом пропраћамо ове речи:

Лана ти црна земљица, и вечна усомена међу нами била!!

У Карловци 17. Нов. 1882. У име саученика својих *)

П. Коњовић

богослов IV. год

*) Одзивајући се жељи истих, саопштисмо горњи некролог.

У.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Сврш. приправник Миле Магдић именован је пр. учитељем у Дуњаку.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Ђ. М. пом. уч. у Баји. Лист ћете добијати у по цене. Од по-латих 2 фр. урачунасмо 1 фр. 50 н. за ову годину, а 50 н. имате добрих за г. 1883.

Дужнике молимо, да се што пре одуже и да нам не праве даље неприлике, а пошто је ово предпоследњи број за ову годину, то молимо, да се и претплата за идућу годину шаље, како се неби ником шиљање листа прекидало.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.